

لمیاں اڈیاں

پڑھیا لکھیا ہونا حیاتی داشباب اے۔ جیہد اول ایس پاسے رُجھ گیا، اوہدے لئی چنگا بھلا عذاب ہون دے نال نال اک سوادی سفر وی اے۔ اجیہا سواد کوئی اُن پڑھ نہیں چکھ سکدا۔

صادق جدوں لاہور نہیں سی آیا۔ اونہوں دُنیا داپتا ای نہیں سی۔ نئے جیسے قصبے وچ رہندیاں اونہوں ایہہ احساس دی کدے نہیں سی ہو یا پئی اوہ پینڈو والے۔ اوہناں دا چنگا کھاندا پیندا گھر سی۔ نانا پٹواری، دادا سکول ماسٹر تے پو محکمہ مال وچ کلرک۔ واہ واہتھ شتھ مارلیندا، پڑھے لکھے چٹ کپڑے اکھواندے۔ نانے دادے ایسے قصبے وچ خورے کیہڑیاں پُشتیاں توں وسدے آرہے سن۔ ایس لئی قصبے دی وسوں وچ اوہناں دی اک تھاسی، اک سیہان سی۔ خانوادے دے بابے تے۔۔۔۔۔ ہڈھیاں سیانیاں بڑا تڑکے آکھدیاں۔ ”دُ دھ دُ دھ ہوندا اے تے پانی پانی۔ اوہناں دے خانوادے وچ آج تک نہ کوئی باہروں آئی تے نہ کوئی گئی۔ ساڈے لہودی لہر شُدھ لگی آرہی اے۔“ سا کا چاری اندرواندری۔ میری دھی تیرے گھر تے تیری بھین میرے گھر۔ نہ کوئی رنڈی رونا، نہ کسے نال اٹ کھڑکا۔ امن چین نال حیاتی لنگھ دی۔ تھوڑی بوہتی اک دو جے کولوں شکایت ہوندی وی تے کسے ویلے تے مک جاندی۔ وگدے پانی نوں بھانویں کتاں ڈانگ سوٹا مارو۔ اوس تے وگدیاں ای رہنا ہوندا اے۔ صادق دے گھر برادری وچ ایہہ بڑی مان والی گل سی۔

ریت دے مطابق صادق اپنے بال پنے توں ای اپنے مامے دے گھر منگیا گیا سی۔ جیوں جیوں وڈا ہوندا گیا۔ لائق فائق ہوندا گیا۔ منک دے وڈے تے اُچھے کالج وچ داخل ہون دی وجہ کر کے، تے اُنج وی طبعیت داروایتی گھٹا مٹی لہہ گیا۔ پینٹ شینٹ، بٹ جراباں پا کے جدوں انگلیں، ساکیں ملن جاندا تے مسیر، پھپھیر، ملویر وغیرہ ٹیاراں دے ساہ سنگھڑن لگ پیندے۔ رت نے مٹھہ مہاندراوی سوہنا دتا سی۔ برادری وچ ویہ شادی، تیل مہندی دے موقع تے اوہدا بوہتا جان نہیں سی ہوندا۔ کیوں جے اوہ پڑھا کل ہون دے نال نال گجھ شراکل وی سی۔ پرفیرو وی جد کدی بوہتے سکتے تے نیڑے دے کزن داویہ ہوندا تے اوہ بھانویں سدے نوں کتاں وی ٹالدا، پر جاناپے ای جاندا۔ اوس ویلے اوہدے پودی دھون آکڑی ہوئی دُوروں دسدی۔ اکھاں چمک رہیاں ہوندىاں ماں تے مامے دیاں ٹوہراں ویکھن والیاں ہوندىاں دُور نیڑے دیاں ساکنیاں نوں سنا کے آکھدیاں۔

”شالا، جوانیاں مانے، جیوندار ہوئے۔ اک اے پرکھل وچ دیوا۔ ماں دے کلیجے ٹھنڈر ہوئے۔“

صادق دی منگیتر سدھی جی عام گھر بلوگڑی سی۔ ناں سی نسیم بیگم۔ نسیم بیگم عرف رت جوئی، ماپیاں دی ستویں اولاد سی۔ اددوں پہلاں دو بھیناں تے چار بھرا اگڑ چھڑ رت دے کے کھوہ لیندا رہیا۔ ایسے کر کے جدا وہ جی، صادق دے مامے اوہدا ناں رت جوئی رکھیا۔ مامے مامی دو ٹواں رل کے بھین دی جھولی پاندىاں آکھیا:

”لے بھین! ایہہ میرے وٹوں تینوں خیرای۔ تیری ہو کے جیوندى رہوے۔“

صادق دی عمر اوس ویلے باراں (12) تیراں (13) د رہیاں دی سی۔ گجھ نہیں سی پتا منگنی دا مطلب کیا اے؟ ویہ تے دُور دی گل سی۔

ماں پونے دی ایہہ سوچدیاں پئی ٹونہہ جوان ہون وچ آجے چرے منڈے نون پڑھائی ول لچھڈیا۔ تے پڑھائی وچ ہے وی اوہ چنگاسی۔ رت جوائی دے مگر فیڑ بھین بھرانوں دی چوکی لین لگ گئی۔ سارے جیون جوگے ہوئے۔ اوہ نکلے بھین بھرانوں نون کھڈ وندی، ساٹھدی ہولی ہولی اپنی ہور ہی سی۔ اپنے ویاہ شیاہ بارے سوچن دا اوہنوں و بہل وی گھٹ ملد اتے نالے لوڑ وی کیہی سی۔ برادری وچوں سب توں سوہنے تے سب توں لائق منڈے نال اوہ منگی ہوئی سی۔ کوئی بولی مارے یا پتا گا وے۔ اوہدی جنتی نون۔

پوہ ماگھ دے دن، کڑا کے دادند و جن والا پالا۔ سکی ماسی دی گڑی دے ویاہ دے دن رکھے گئے۔ صادق ایم اے فلسفہ دے آخری امتحان دی تیاری کر رہی سی۔ سد آ آیا۔ اوس بوہت ترے پائے پئی اوہ نہیں آسکدا۔ پر ماں دی اگھ وڈ۔۔۔!

”توں کتھوں آؤنا اے۔ شریکاں نون دسنا نہیں پئی توں بوہت پڑھ گیا ایں تے اگے ودھ گیا ایں۔ ہن رساں ریتاں سب ایویں لگدیاں نیں۔ ہوندا ہاں کسے تائے چا پے یا پھوپھی دے دھی پتر دا ویاہ۔ توں نسیاں آؤنا سی۔ میں تے تینوں نکلے ہوندے توں ایسے لئی ٹوڑ دتا سی۔ شکر اے رت دا۔“

ایہناں دناں وچ اوس اپنی ماں نون اک دن اک کے آکھ ای دتا۔
”ہے تے سچ! ٹوڑیا ای اے۔“

اوس دیہاڑے ماں اوہدے نال وٹی وٹی رہی تے اوہدے اُتے وی اُداسی چھائی رہی تے دل وچ اکلا پے داہٹ جیہا رہیا۔ اوہ ول ول ٹھنڈیاں ساہواں بھر داسی۔

پنجاب وچ مہندی دی رات جگراتے دی رات ہوندی اے۔ اوہ کسے نہ کسے طراں رات دے دس وے اپڑ گیا۔ بجلیاں بل رہیاں سن، تنوکنا تاناں تینیاں ہونیاں سن، چہل پہل، ماسی دے گھر بڑی رونق سی۔ دلان وچ وچ گج کے رساں ہور ہیاں سن۔ گلیاں سنیاں تے تپ چان۔ اوہ سد ہا مردانی بیٹھک وچ جاتھا۔ علیک سلیک تے چھیاں شھیاں پے چکیاں تے کھانا ورتا گیا۔

دلان وچ گاؤن والیاں گڑیاں نون تے خورے کھان پین داوی ہوش نہیں سی۔ ڈھولکی، ڈھولا، تاڑی تے پٹے۔ اک توں اک چڑھدا پٹالاء لاء کے آ رہی سی۔ صادق داسا رادھیان اوہدرا سی۔ لفظاں ول بولاں ول۔ اوازاں تے اوازاں راہیں سنہیاں ول۔ جیہناں ول عام آدمی دا دھیان وی نہیں جاندا۔

ایہناں پٹیاں راہیں تے اوہنوں انج لگا جویں کوئی اوسے نون ای ونگار رہی اے۔ خورے ایہہ اوہدی منگیتر نسیم سی؟ نہیں، اوہ نہیں ہوسکدی۔ اونہنے اپنے جی نون سمجھایا۔ اوہدے کول اپنی مت کدوں اے؟ تے دو جے اوہ اے مسیں دساں و رہیاں دی ہونی اے۔ ”جھٹی جیہی۔“ نسیم وچ صادق نون کدے کوئی دکشی نہیں سی نظر آئی۔ گھر والیاں لئی اوہ اوہدی سب گجھ سی۔ پر اوہدے لئی اوہ گجھ وی نہیں سی۔
فیڑ کھڑ کدا اک پتا آیا۔

سُوٹ	بُوٹ	جُر اباں	نیں
رُوپ	تہانوں	رت	دِتا
اُتوں	پڑھیاں	کتا باں	نیں

”لے بی صادق باؤ۔ ایہہ پتا تیرے لئی آیا اے۔“

صادق تھوڑا شرمایہا گیا تے ہسن لگ پیا۔ فیروس ایہہ ٹچکر کرن والے مُنڈے نوں، جیہداناں رفیق سی، ہولی جیہا چکھیا۔
 ”ایہہ گڑی ہے کون؟ سجھدار لگدی اے۔“

”آہو۔ دُوروں نیڑیوں ساڈی پھٹھی دی دھی بھین لگدی اے۔ توں جان داہو توں گا۔ بھاء سجاد نوں۔ سول ہسپتال وچ ڈسپنسراے نا! واہ واہ پڑھن لکھن والے لوک نیں۔ گڑی بارہویں وچ پڑھدی اے۔ آکھدی اے ڈاکٹر بنے گی۔“ پنجاب دیاں برادریاں وچ مرد عورت دا اک دوجے کولوں ایویں اوہلا ہوندا اے۔ کوئی پردا نہیں ہوندا۔ پر فیروی صادق نوں ہُن توڑی پتا نہیں سی پئی اوہناں دے شریکے وچ اوہ لوک وی ہُن جیہڑے گڑیاں دی تعلیم تے یقین رکھدے نیں۔ اوس دن مگروں تے صادق نوں جویں چٹیک جیہی لگ گئی۔ اوہ گلئیں باتیں ماں کولوں سجاد ڈسپنسراے چکھداتے ماں آختا ہو کے جواب دیندی۔

”آخو۔ ہے تیرے دادا کیاں ولوں، تیری پھٹھی لگدی اے۔“

پُتر۔ پر پین ذرا آزاد جیہے لوک۔“

کیہ مطلب؟۔ ”اک واری تے صادق چکھ ای لیا۔“

”کڑیاں نوں وی پڑھنے پاؤندے نیں۔“

”تے چنگا کر دے نیں۔“

”کھیہ چنگا کر دے نیں۔ تینوں پتا اے گڑیاں پڑھ لکھ کے کیہ کردیاں نیں؟“

کیہ کردیاں نیں؟

صادق دی چنتا ہو رو دھ رہی سی۔

”مُونہ زور ہو جان دیاں نیں۔۔۔ تے فیگر گڑیاں دے سکول کالج بند ہو جانے چاہیدے نیں۔ صرف مُنڈے ہی پڑھن۔“ صادق نے گل اگانہ ٹوری۔

”مُنڈیاں دی گل ہو رے۔ پر تینوں اوہناں دی کیہ لیل لگ گئی اے؟ توں بھانویں سولوں (16) پڑھ تے بھانویں ولایت تڑ جا۔ ویاہ تیرا نسیم نال ای کرنا اے۔“ ماں نے پُتر دے دل دی آپ ای پھٹلی۔

”پڑھنے دا ایہہ مطلب نہیں پئی وڈیاں دیاں کیتیاں وچ کھیہ پاؤ۔“

”ماں! میرا نسیم دا کسے طراں وی جوڑ نہیں بن دا۔“ صادق وی دل دی کھول دتی۔

”آؤ کیکھ لو جے۔ صادق دے پیو ذرا ایہدراؤنا۔ میں نہ آہندی ساں پئی پکھنڈ پے جانا اے۔ اپنے کتیں سُن لو۔“

صادق دا پیو جیہڑا اٹنے ای وی بیڑے وڑیا سی۔ پریشان جیہا ہو کے منجے تے بہہ گیا۔

”جھیڑا کیہ اے؟“

”کہند اے میں نسیم نال ویاہ نہیں کرنا۔ اوہ ان پڑھ اے تے ہان دی وی نہیں۔“

”میں تے تینوں پہلے دن ای دسیا سی۔“

میاں بیوی دی آپس وچ چھڑ پئی تے صادق چُپ کر کے باہر کھسک گیا۔ فیراوسے شامی لاہور ٹر گیا۔ فائنل دے امتحان سرتے کھڑے سن تے اتھے نواں رپھڑ پئے رہیاسی۔

امتحان مکیاں نواں چر ہو گیا۔ صادق نواں گھر جان دی کوئی ایڈمی کالھ نہیں سی۔ کدے کدے چٹھی راہیں خیر خیریت دس دیندا۔ رھیں دی وجہ ایہہ دسد کہ کم لہر ہیاواں۔

فیرا اک دم چٹھی سُنیا آؤنا بند ہو گیا۔ ماں بیویوں ایہہ تے پتاسی پئی پڑھن لکھن وچ بوہتی دلچسپی لیندا اے۔ نالے ایہہ خیال وی آؤندا پئی کتے رُسیانہ ہووے۔ مہینے تے مہینے لنگھ گئے۔ اخیر پیو آپتاکرن لاہور ٹر گیا۔ یاراں دوستاں نواں چکھیا دُسیا۔ ہوسٹل دے سپرنٹنڈنٹ تے فیرا کالج دے پرنسپل نواں ملیا دو نواں اکو گل آکھی۔

”میاں صاحب! منڈے گھنڈے نیں۔ تے نالے امتحان مکیاں مگروں ادارے دی ذمہ داری مک جان دی اے۔ تئیں اپنے طور تے لہ سکدے او تے لہ نواں۔“ فیرا کئی چراں مگروں دس پئی جے صادق تے کراچی ٹر گیا سی کم لہن۔ کتھے گیا کجھ پتا نہیں۔ کم لہا کہ نہیں لہا؟

”انکل جی! چنتا نہ کرو۔ اوہ کوئی ایانا تے ہے نہیں۔ آپے مُڑ آوے گا۔ دھکے دھکے کھا کے۔“ صادق دے اک نیڑے دے یار نے تسلی دیندیاں آکھیا۔

”کراچی! ساڈے لئی پردیس اے۔ کا کا! او تھے ساڈا دُوروں نیڑیوں کوئی نہیں رہندا۔ اوہ دے کسے یار بیلی دا پتا دسو پتر کوئی تھوہ ٹھکانا؟ میں آپے رُجاواں گا کراچی۔ لہاں گا پتر نواں۔“

صادق علی ولد نصیر علی ولد کبیر علی نواں۔ اوہ اکھڑ جیہا گیا تے فیرا اپنے نال گلاں کر دا کراچی جان والی گڈی چڑھ گیا۔۔۔ لہ لہا کے کجھ چر مگروں صادق دا پیو کراچیوں سکھنا پرت آیا۔

اک وار فیرا دُعاواں تے اڈیکاں تیز ہو گیاں۔ آساں ماٹھیاں نہیں سن پندیاں۔ ماپیاں دا ہر نفس آؤندا جاندا صادق آکھدا۔ نسیم ویہاں (20) اکیاں (21) ورہیاں دی ہو کے بوہتا اڈیکن لگ پئی۔ ہر ویلے ہر دن تاگھر رہندی۔

خورے کسے سویر دے کچے پکے ہنیرے چوں، کسے شام دی دھوڑ چوں اوہدا شہری بابو۔ اوہدا صادق۔ ابھر کے ویڑے آوڑے۔۔۔ اوہدا شہری بابو تے کوئی نہ آیا پر اک دن اچن چیت اوہدا خط ماپیاں ول آ گیا۔ ماپیاں نواں خط دیکھ کے چاہ چڑھ گیا۔ صادق دی ماں خط سُنن لئی بے چین سی پر جدوں صادق دے پیو نے خط پڑھیا تے اوہدی بے بسی جیہی چیک نکل گئی۔ اوس آکھیا: ”صادق دی ماں خط وچ لکھیا اے پئی تیرے پڑھے لکھے پتر نے ہن کدی وی ساڈے متھے نہیں لگنا۔“ ایناں آکھ کے اوہ سرسٹی ویڑوں باہر چلا گیا تے صادق دی ماں دل پھوڑ کے بہ گئی۔ ”ہن کیہ بنے گا۔۔۔ ہن کیہ بنے گا؟“

مشق

1- تھلے دتے غلط بیانات نوں صحیح کر کے لکھو۔

الف: افسانے دے کردار حقیقی ہوندے نیں۔

ب: افسانہ صرف لطف لین لئی پڑھیا جاندا اے۔ ایہدا زندگی دے مسئلایاں نال کوئی تعلق نہیں ہوندا؟

ج: افسانے دی کہانی سچی ہوندی اے۔

د: افسانہ پڑھ کے مکمل کہانی دا احساس ہوندا اے۔ پڑھن والے کہانی دے اگلے حصے دی پیاس محسوس نہیں کردے کہ اگانہہ کیہ ہووے گا۔

ہ: افسانے وچ کوئی اخلاقی سبق نہیں ہوندا تے نہ ای معاشرے دیاں خرابیاں اُتے چوٹ ہوندی اے۔

2- افسانہ لمبیاں اڈریکاں دا خلاصہ اپنے لفظاں وچ لکھو۔